

DÁVID GYULA—TORDAI ZÁDOR *A KURUCOK KÖLTÉSZE* [Poezia curuților], colecția “Haladó Haygományaink” — ESPLA, 1956, două volume (327+330 p.)

Pentru masa largă a cititorilor de naționalitate maghiară, tipărirea unei culegeri de poezii curuțești este într-adevăr un eveniment cultural îmbucurător.

Culegerea a fost întocmită de Dávid Gyula și Tordai Zádor și este precedată de o introducere amplă (90 p.), semnată de Tordai Zádor.

Cele 125 de poezii, cuprinse în ambele volume sînt grupate în patru capitole, criteriul de clasificare fiind cel istoric. Capitolele țin seama de anumite date importante din istoria poporului maghiar. Astfel, capitolul I grupează poeziile anilor 1604—1672; capitolul II pe cele din perioada 1672—1703; capitolul III — 1703—1711; capitolul IV — 1711—1753.

Din numărul poeziilor publicate, 14 sînt traduceri din poetica populară românească și slovacă, considerate de autori că ilustrează participarea și solidaritatea acestor popoare la luptele curuților împotriva împilării habsburgice și feudale.

Fiecare poezie este însoțită de o notă, uneori destul de amplă, cuprinzînd date istorice și bibliografice asupra poeziei respective. De asemenea se mai publică și un indice de nume și un indice bibliografic.

Prefața aduce contribuții la elucidarea problemelor ce privesc caracterul luptelor seculare ale curuților, participarea diferitelor pături și clase sociale la această luptă (iobagi, nemeșii mici și mijlocii etc.), atitudinea acestora, în decursul istoriei, față de mișcare, cît și problema participării la mișcare a celorlalte națiuni ale imperiului habsburgic — romîni, slovaci, ruteni.

Un loc la fel de important i se acordă combaterii teoriilor reacționare care neagă existența și valoarea unei creații poetice curuțești.

Poezia curuților se naște într-o epocă de mari frămîntări sociale și politice, în epoca în care lupta împotriva jugului turcesc se împletește cu lupta națională împotriva dominației habsburgice. Tot în această epocă se nasc în Ungaria și Transilvania feudală forțe sociale noi, ceea ce a dus la ideea necesității și posibilității înlăturării — sau măcar atenuării — jugului feudal. Acești trei factori au dat amploare luptei și implicit au determinat bogăția de conținut a unei valoroase creații poetice.

Clasele exploatoare aflate la conducerea regimurilor trecute, pînă la eliberare, s-au străduit din răspuțeri să șteargă din inimile oamenilor simpli, exploatați, amintirea glorioaselor tradiții de luptă ale curuților, pentru libertate națională și dreptate socială. Era firesc de aceea, ca ținta atacurilor acestor regimuri să fie și creația poetică a curuților. Deși istoria literară reacționară a burgheziei — spre deosebire de oamenii de cultură maghiari, legați de popor, ca de pildă marele poet Ady — a negat pur și simplu autenticitatea și caracterul popular al poeziilor curuțești, pe motivul că acestea au fost create de către studenți, preoți, nemeșii mici etc., poezia curuților este strîns legată de poetica populară tradițională și aceasta este dovedit de studiul comparativ al variantelor.

Mișcarea curuților fiind o mișcare largă pentru libertate, îndreptată mai ales împotriva dominației habsburgice, strînge sub același drapel pături sociale diferite în decursul istoriei — nemeși și iobagi — interesate deopotrivă de eliberarea națională.

Participarea păturilor de nemeși la mișcarea curuților se datorește intereselor pe care le au de apărat. Însă de îndată ce aceste interese pot fi apărate mai bine prin trădarea cauzei, ei nu se dau în lături nici de la comiterea unui astfel de act, așa cum s-a întîmplat în 1711 (Pacea de la Sibiu). Consecvente pînă la capăt nu pot fi decît masele de iobagi care sînt vital interesate atît la scuturarea jugului habsburgic cît și al celui feudal.

Creația poetică a curuților reflectă toate aceste contradicții ale diferitelor pătri sociale, participante la mișcare. Fiind în cea mai mare parte creația unor studenți, nemeși mici, soldați cu școală, etc. — cei mai mulți rămași anonimi — poeziile curuțești au fost supuse, în procesul de circulație, cizelării maselor populare, căpătând astfel un nou caracter nu numai din punct de vedere al conținutului, care reflectă aspirațiile acestor mase, dar și din punctul de vedere al formei, suferind influențele procedeeleor de creație tradiționale. Caracterul popular-național al creației curuțești — bogăția de conținut și frumusețea formei explică viabilitatea și puternica sa influență asupra maselor în decursul secolelor, dându-i unitate. Totuși, în cadrul acestei unități se pot distinge «straturile» corespunzând mentalității păturilor diferite care au participat la mișcare. Dintre aceste straturi două se conturează mai clar: nemeșii, pe de o parte și poporul pe de altă parte. Stratificarea aceasta privește deopotrivă și forma.

Caracterul profund optimist al poeziei populare curuțești depășește mult creația nemeșilor. Așa bunăoară după înfringerea mișcării, în cîntecele nemeșilor emigrați sau aflați în ascunzătoare, străbate un ton de desnădejde, spre deosebire de cele populare în care speranța unor noi lupte le face lipsite de disperare.

Și mai evident ne apare rolul maselor populare în creația poetică a curuților dacă cercetăm epoca luptei pentru libertate a lui Rákoczi. Pe această epocă își pune amprenta creația populară a curuților. Aici problemele sînt abordate de către popor din propriul său punct de vedere, ceea ce înseamnă că creația anterioară a curuților nemeși n-a fost doar preluată și continuată, ci a fost dezvoltată pe un plan superior, cu un conținut deosebit care a dat naștere la poeziile curuțești cele mai frumoase, mai valoroase și mai pline de conținut.

În anexă se publică și versiunile originale ale poeziilor romînești și slovace. Aflăm aici 3 variante ale baladei *Pintea Viteazul*, un cîntec *A pribeagului*, un fragment format din 2 versuri: *Măi Rákoczi, Bercsényi |Unde-i merge acolo vom fi!*, cite un fragment de 4 respectiv 5 versuri: *Frunză verde, nucă seacă |Nu-mi trebă boi nici vacă* etc. și altul *Frunză verde nucă seacă | Adă Doamne primăvară* etc. (ambele trecute sub titlul *Frunză verde nucă seacă*), un fragment de patru versuri din *Morții tăi de codru des*, cîntecele *Săracă streinătate* și *Codrule, cine prădat* — în total deci 10 poezii sau fragmente de poezii romînești.

De menționat că afară de cele 3 balade *Pintea* (una cu versul de 6 silabe, probabil de origine cărturărescă, ce nu are decît numele comun cu balada lui *Pintea*, alta amplă cu versul de 8 și alta care pare mai curînd o variantă a baladei *Corbea* sau o contaminare cu aceasta) și a fragmentului «*Măi Rákoczi Bercsényi*», celelalte sînt cîntece de largă circulație, în mai toate regiunile și doar cite un vers — două, face aluzie la nemeși sau iobagi.

Poeziile romînești sînt luate din diversele publicații ardelenne dintre anii 1896—1930, dar mai ales în perioada premergătoare primului război mondial.

Am ținut să menționăm în paginile revistei noastre apariția acestei colecții, deoarece am considerat că mișcarea curuților este deopotrivă de însemnată și pentru istoria mișcărilor țărănești ale romînilor din nordul Ardealului — în care se vedește solidaritatea acestora cu celelalte popoare asuprite — maghiari, slovaci, ruteni și care ar putea constitui obiectul unei cercetări și culegeri speciale, cu mijloacele și metodele științifice ale folcloristicii noastre noi. Paralel — sau concomitent — cu cercetarea documentelor locale ale creației poetice (consemnate în publicații, arhive etc.) ar trebui să se acorde importanță și laturii muzicale ale cîntecelor curuțești. Cercetarea muzicală ar da posibilitatea depistării unor creații curuțești, chiar dacă textul lor poetic nu ar fi edificator. Fără îndoială, o astfel de cercetare ar merita toată atenția și de aceea sperăm că ea își va găsi adepți în viitorul cel mai apropiat.

A. VICOL